

Kommunikativ kapacitet i fjällförvaltningen – slutrapport från ett forskningsprojekt inom programmet Storslagen fjällmiljö

Lotten Westberg, Lars Hallgren, Hanna Bergeå & Emil Sandström
Institutionen för stad och land
Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Uppsala

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Summary	3
Bakgrund, syfte, frågeställningar	4
Genomförande	5
Samråd mellan samebyar och skogsbolag (skogssamråd)	5
Samråd mellan länsstyrelser och samebyar (mötesserier om toleransnivåplaner)	6
Resultat och analys – Vad kännetecknar den kommunikativa kapaciteten i samråd	7
Lokala normer för god kommunikation – att inte beröra omtvistade frågor	7
Kommunikativ kapacitet på samtalsnivå	8
Kommunikativ kapacitet på organisatorisk	10
Sammanfattande analys	14
Slutsatser och förslag	15
Publikationer och andra kommunikationsinsatser	17

Sammanfattning

Samråd och dialog har blivit en etablerad del av förvaltningen av fjällvärldens resurser. Samråden motiveras generellt av en förväntan på att de samrådande aktörerna ska kommunicera på ett sätt så att de överbryggar motsättningar, utvecklar ny kunskap och föreslår lösningar som gynnar den fortsatta hanteringen av resursen ifråga. Baserat på resultaten av forskningsprojektet *Kommunikativ kapacitet* diskuteras i denna rapport hur kommunikationen i samråden fungerar. I projektet har vi undersökt den kommunikativa praktiken i "skogssamråd", där representanter för samebyar och skogsbolag hanterar motstridiga intressen mellan skogsbruk och renskötsel, och i samrådsmöten om "toleransnivåplaner", där representanter från länsstyrelser och samebyar hanterar motstridiga intressen mellan rovdjursförvaltning och renskötsel.

Vår studie visar att kommunikationen i samråden som studerats präglas av en föreställning om att oenighet inte är förenligt med goda relationer. Då goda relationer upplevs som viktiga undviker de samtalande att lyfta frågor som det råder oenighet om, vilket i sin tur leder till att motivationen att delta i samråd ibland är låg eftersom de frågor som är angelägna inte diskuteras och undersöks. Vi har också sett att kunskapen som utvecklas och besluten som fattas i samråden, tvärt emot vad initiativtagarna till och deltagarna i samråden hoppas, sällan är giltiga utanför samråden. Normerna för kommunikation som skapas under samråden möjliggör inte för reflektion över om kunskap och lösningar som utvecklats i samråden kan vara relevanta och giltiga utanför samråden (t.ex. inom de organisationer som deltagarna representerar). Den kommunikativa kapaciteten i de representerade organisationerna, liksom i andra organisationer som berörs av frågorna (skogsstyrelse, naturvårdsverk, SSR mm) är på motsvarande sätt otillräcklig för att göra kunskap som växer fram och beslut som fattas i samråden tillgängliga och relevanta för dem som ingår i dessa organisationer. Trots att samråd blivit en etablerad del i förvaltningen av fjällens resurser, är de institutionella strukturer inom vilka samråden utspelar sig inte anpassade för att stödja dem.

För att öka den kommunikativa kapaciteten i samråds- och dialogprocesser som rör paradoxala frågor knutna till förvaltningen av fjällresurser är det viktigt att skapa normer för kommunikationen som:

1) På ett konstruktivt sätt kan hantera oenighet. De intressekonflikter och problem som ligger bakom initiativen till samråden behöver synliggöras och undersökas. De samtalande behöver beakta den uppenbara risken för att det skapas en samtalsdynamik där oenighet inte uppmärksammas. Designen av samråden behöver göra det enklare för de samtalande att förstå varför, om och hur de kan utveckla enighet och gemensamt acceptabla lösningar och åtgärder.

2) Gör det möjligt för de samtalande att kritiskt reflektera över vilken relevans och giltighet den förståelse som växer fram och de beslut som fattas i samråden har i de organisationer som de representerar och att hitta sätt att "översätta" dessa så att de blir meningsfulla utanför samråden. Kapacitet och metoder för sådan översättning måste designas. Lika väl som man behöver designa en konstruktiv horisontell dialog behöver man bygga in en konstruktiv vertikal dialog mellan det lokala samrådet och de institutionellt högre nivåerna i beslutssystemet.

Summary: Communicative capacity in mountain resource governance – final report from a research project included in the research program A Magnificent Mountain Landscape

The establishment of different kinds of forums for dialogue has during the last decade become an integral part of the governance of the Swedish mountain resources. One general expectation behind the initiation of such dialogue-forums (Swedish: "samråd") is that they are supposed to facilitate resource conflicts, develop new knowledge and solutions that benefit the long term management of the resource(s) in question. Based on the results of the research project *Communicative Capacity* this report discusses how communication in dialogue-forums is actually conducted. In the project we have investigated the communicative practice of "forest dialogue-forums", where representatives of Sami communities and forestry companies deal with conflicting interests between forestry and reindeer herding, and in dialogue-forums on "tolerance level plans", where representatives from county administrative boards and the Sami communities deal with conflicting interests with regard to predator and reindeer management.

Our study shows that the communication in the dialogue-forums is characterized by a belief that disagreements do not comply with good relations. As good relations are seen as important, participants in the forums tend to avoid issues where disagreement may arise, which may infer that the motivation to participate in the dialogue-forums decrease as crucial issues are not brought up to discussion. We have also seen that the knowledge developed and decisions made in the forums, contrary to what the initiators and participants of the forums hope, are rarely valid outside the forums. The norms for communication that are created and the knowledges and solutions that are developed within the forums are not seen as relevant and valid outside the forums. Similarly, the communicative capacity of the represented organizations as well as other organizations concerned by the issues at hand (Swedish Forestry Board, Swedish Environmental Protection Agency, Swedish Sami National Association etc.) are insufficient in making knowledge and decisions developed in dialogue-forums accessible and relevant to the participants of the organizations. Despite the fact that dialogue-forums have become an established part of the governance of the mountain resources, the institutional structures within which the dialogue takes place are ill suited to support them.

To increase the communicative capacity of dialogue processes on contested and complex issues related to the governance of mountain resources, it is important to create norms for communication that:

- 1) Facilitates the management of disagreements in a constructive way. The conflicts of interest and problems that motivated the initiation of dialogue-forums need to be highlighted and explored. The participants in dialogue-forums need to consider the obvious risk of creating communication dynamics where disagreements remain unnoticed. The design of the forums needs to make it easier for the participants to understand why, if and how they can develop consensus and jointly acceptable solutions and procedures.
- 2) Enables the participants of dialogue-forums to critically reflect upon whether the knowledge they develop and decisions they make are relevant and valid in the organizations they represent and to find ways to "translate" these understandings so they become meaningful also outside the forums. Capacities and methods for such translations need to be designed both horizontally and vertically between and within different organizational levels (i.e. between the local dialogue-forums and the higher decision-making systems of the governance institutions).

Bakgrund, syfte, frågeställningar

Under de senaste decennierna har samråd kommit att bli en allt mer etablerad del av förvaltningen av fjällvärldens resurser. En viktig förväntan bakom initiativen till samråden är att de ska bidra till att på ett konstruktivt sätt hantera paradoxala problem och motsättningar rörande dessa resurser och leda till mer hållbar och legitim förvaltning. Kommunikationen i samråden är därför central. De samrådande aktörerna förväntas kommunicera på ett sätt som leder till att de utvecklar ny kunskap, fattar beslut och föreslår acceptabla lösningar som gynnar förvaltningen och förbättrar den fortsatta hanteringen av de omstridda frågor kring resursen ifråga som utgjorde skälen till att samråden initierades (kallas ofta dialog). Det är dock oklart hur olika aktörer i samråden kommunicerar för att överbrygga motsättningar, utveckla förståelse för varandras perspektiv och hitta lösningar inom ramen för de mandat som tilldelats samråden. Det är också oklart hur kunskap, beslut och förslag som genereras i samråd relaterar till den mera övergripande hanteringen av de frågor som samråden är satta att bidra till.

I projektet *Kommunikativ kapacitet i fjällförvaltningen* har vi undersökt den kommunikativa kapaciteten, i samråd som rör förvaltningen av fjällens resurser. Med kommunikativ kapacitet menar vi generellt förmågan att i en kommunikationssituation skapa normer för kommunikationen som underlättar för de samtalande att åstadkomma det som de avser att åstadkomma. Vi utgick från att när samråd etableras som en del av förvaltningen av en resurs är den kommunikativa kapaciteten av central betydelse inte bara i samråden, utan också i de organisationer som de samrådande aktörerna representerar och inom de institutionella strukturer inom vilka samråden initierats och utspelar sig. Mer precist var syftet med forskningsprojektet att:

- ✓ Beskriva kommunikationen i samråd i relation till deras syften att hantera frågor och motsättningar som rör förvaltningen av fjällvärldens naturresurser
- ✓ Beskriva det sätt på vilket kommunikationen sker i relation till de normer, regler och strukturer som råder inom de organisationer som är inblandade i samråden
- ✓ Identifiera möjligheter att förbättra den kommunikativa kapaciteten och motverka icke dialogiska normer regler och strukturer.

I denna rapport beskrivs de viktigaste resultaten och slutsatserna av projektet.

Genomförande

Projektet blev beviljat i december 2012. År 2013 var ett förberedande år då vi skaffade oss överblick, byggde upp våra nätverk, ringade in lämpliga fall och – inte minst – arbetade med att få tillträde till att följa olika samrådsprocesser. Empiriinsamlingen kom igång på allvar under 2014 och pågick till mitten av 2015. Parallellt med detta och under 2016 arbetade vi med att bearbeta och analysera materialet och färdigställa vetenskapliga artiklar. Projektet avslutades formellt i december 2016.

Det empiriska materialet omfattar två olika former av samråd som initierats för att hantera komplexa och omstridda frågor. Den ena är de samråd som regelbundet sker mellan skogsbolag som är certifierade enligt Forest Stewardship Council (FSC) och samebyar i syfte att minska de negativa effekterna av skogsbrukets inverkan på rennäringen. Den andra handlar om samråd mellan länsstyrelser och samebyar i syfte att minska rovdjurspredationen på ren till maximalt 10% som initierades 2013 genom ett regeringsuppdrag. Nedan ges en kort beskrivning av bakgrunden till respektive samrådsform, hur de genomförs och hur vi gått till väga i samband med empiriinsamlingen.

Samråd mellan samebyar och skogsbolag om skogsskötselåtgärder (skogssamråd)

Många åtgärder inom skogs- och virkesproduktionen i norra Sverige försämrar förutsättningarna för renskötsel. Ett kriterium för FSC-märkt skogsproduktion är att skogsbolagen, inför produktions- och skötselåtgärder på skogsmark som ingår i rensköttande samebyars vinterbetesmarker, ska genomföra samråd med berörda byar. Syftet med skogssamråden är att komma fram till åtgärder som inte försämrar betesförutsättningarna. Skogssamråd sker vanligen mellan regionala/lokala representanter för skogsbolagen och en eller flera representanter för berörd sameby. Ifall deltagarna inte kommer överens görs en så kallad fältsyn där de samrådande deltagarna tillsammans inspekterar området ifråga för att på plats undersöka och bedöma lämpligheten i föreslagna skogsbruksåtgärder.

Det empiriska materialet insamlades i huvudsak under 2014 och bygger på dokument och informationsmaterial om skogssamråd; observationsanteckningar och ljudinspelningar från samråd och fältsynstillfällen; intervjuer (inspelade) och intervjuklivande samtal (skriftligt dokumenterade) med medverkande i samråd och med personer som ingår i de organisationer som finns representerade i samråd. Materialet består också av anteckningar från möten i Centrala samrådsgruppen (CSG) anordnade av skogsstyrelsen, där representanter för samebyar och skogsbolag diskuterar principiella frågor om skogssamråd samt deltagande observation av en fältkurs med deltagare från både samebyar och skogsbolag i syfte att öka parternas kunskaper om förutsättningarna för skogs- respektive renskötsel (anordnad av Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och skogsbolag). Vi har också lett en workshop om kommunikation i samråd på begäran av SCA. Nedan sammanfattas insamlingen av det empiriska material som vi gjort rörande skogssamråd.

Observationer och inspelningar av möten och andra aktiviteter

Holmen skog + Sameby 1

Samråd (maj 2014)

Fältsyn (juni 2014)

Holmen skog + Sameby 2

Samråd (maj 2014)

Fältsyn (juni 2014)

Holmen skog + Sameby 3

Samråd (april 2014)

Fältkurs (april 2014)

Centrala Samrådsgruppen (februari 2014, februari 2015)

Workshop SCA (februari 2014)

I anslutning till dessa aktiviteter har intervjuer gjorts med berörda samebyar och skogsbolag. Intervjuer har också gjorts vid andra tillfällen med representanter för SSR, andra samebyar och skogsbolag och skogsstyrelsen.

Samråd mellan länsstyrelser och samebyar om minskad rovdjurspredation (mötesserier om toleransnivåplaner)

Rennäringens förluster av de fem stora rovdjuren har ökat i takt med att bevarandepolitiken och intresset för att upprätthålla livskraftiga stammar av dessa ökat. För att minska skadorna på rennäring av de stora rovdjuren gav regeringen 2013 länsstyrelserna i renskötselområdet uppdraget att arbeta med ett nytt förvaltningsverktyg, så kallade toleransnivåplaner. Länsstyrelserna skulle tillsammans med samebyarna och utifrån ett adaptivt förhållningssätt arbeta fram planer för hur man lokalt kan sänka skadenivån från rovdjur på ren till maximalt 10 % av samebyarnas vinterhjordar och samtidigt bidra till gynnsam bevarandestatus för de stora rovdjuren.

I de län som ingått i denna studie höll länsstyrelserna (Lst) flera möten med varje sameby för att färdigställa en skriftlig toleransnivåplan för varje by. I toleransnivåplanerna ska förluster av ren till rovdjur beräknas, rovdjursförekomsten uppskattas och förslag till åtgärder beskrivas som reducerar rovdjurspredationen på ren till 10% samtidigt som gynnsam bevarande status för rovdjuren ska beaktas. Planerna är tänkt att revideras varje år efterhand som situationen utvecklas och nya erfarenheter görs. En handläggare vid respektive Lst har lett arbetet och mötesserierna. Det empiriska materialet består av ljudinspelningar och observationsanteckningar av möten mellan Lst och ett urval samebyar under 2014 och första halvan av 2015 samt intervjuer med mötesdeltagarna. Det empiriska material består också av observationsanteckningar från ett möte där Sametinget informerar om toleransnivåarbetet för samtliga samebyar samt en intervju med representant för Samernas riksförbund. Materialet bygger också på dokument som rör regeringens direktiv om toleransnivåplanerna samt utredningarna bakom direktivet. I tabellen nedan sammanfattas det empiriska material som vi samlat in rörande toleransnivåplanerna.

Inspelade möten

Länsstyrelse A

Sameby 1: 4 inspelade möten (juni-oktober 2014); 4 intervjuer med berörda

Sameby 2: 3 inspelade möten (juni-oktober 2014); 2 intervjuer med berörda

Sameby 2: 3 inspelade möten (juni-oktober 2014); 2 intervjuer med berörda

Sameby 4: 4 inspelade möten (juni-oktober 2014); 3 intervjuer med berörda

Länsstyrelse B

Sameby 5: 2 inspelade möten (maj-september 2014); 2 intervjuer med berörda

Sameby 6: 4 inspelade möten (september 2014 – mars 2015); 2 intervjuer med berörda

Övrigt

Informationsmöte SSR

Utöver detta har ett tiotal intervjuliknande samtal med deltagande aktörer har också genomförts i samband med luncher, fikapauser, bilfärder etc. Dessa har antingen spelats in eller dokumenterats skriftligt.

Resultat och analys - Vad kännetecknar den kommunikativa kapaciteten i samråd om fjällens resurser

Inför analysen har bakgrundsinformationen (dokument och intervjuer) som rör de båda samrådsfallen studerats i syftet att förstå de institutionella sammanhang i vilka samråden utspelats, de mandat som getts samråden samt de officiella motiven till och förväntningarna på respektive samrådsinitiativ. Det inspelade materialet från samrådsmöten och intervjuer är mycket omfattande. Huvuddelen av det inspelade materialet har transkriberats och materialet har analyserats i flera steg och för olika syften. Här redogör vi kort för de frågor av mera övergripande karaktär som vi undersökt.

Lokala normer för god kommunikation – att inte beröra omtvistade frågor

Vårt första intryck av kommunikationen i samråden var att den generellt verkade förvånansvärt friktionsfri givet de omtvistade och komplexa frågor om resursutnyttjande, äganderätt, resursfördelning och ansvar som direkt och indirekt ligger bakom samrådsinitiativen. Å andra sidan var samtalen i samråden generellt sett inte särskilt välstrukturerade eller målinriktade. Ibland tycktes agendan och syftena med samråden oklara inte bara för oss utomstående observatörer, utan också för de inblandade själva. I de fall det fanns en uttalad agenda, så hände det återkommande att de samtalade avvek från denna. Många gånger tycktes de finna större nöje i att återberätta anekdoter om rovdjur, jakttillfällen, olyckor, stormar, konsekvenser av missriktade bestämmelser etc. än att samtala om det som skulle avhandlas. Vissa av dessa anekdoter återkom i möte efter möte med samma personer.

Intervjuer med samrådsdeltagare visade att mötena generellt var uppskattade: "kommunikationen fungerar bra". Mer precisa förklaringar till varför de tyckte att kommunikationen fungerade bra var sällsynta. Generellt hänvisade de intervjuade till att de känner, eller har lärt känna varandra genom samråden och har "goda relationer". Ibland indikerade samrådsdeltagarna att mandatet för samråden som begränsat. Deltagarna såg därför inte någon mening med att beröra kontroversiella aspekter eftersom de ändå inte kunde göra något åt dem inom ramen för det handlingsutrymme som samråden har. Även om det ansågs "bra att träffas" och "bra att få säga sin mening" var motivationen att delta inte särskilt hög. De frågor som avhandlades i samråden ansågs också hanteras på ett otillfredsställande sätt på ett strukturellt plan och högre upp i de organisationer som de samrådande representerar. Det är möjligt att något av detta missnöje avspeglade sig i andra mera konfrontatoriska aktiviteter som pågick parallellt med samråden under den tid som empiriinsamlingen pågick. Här hanterades intressekonflikter mellan de organisationer som representerades i samråden på ett mindre dialogiskt sätt (aktioner av civilt motstånd, debattinlägg i TV och tidningar).

För att bättre förstå kommunikationen i samråden har vi analyserat dem utifrån två olika men fullt kompatibla teoretiska perspektiv. Båda perspektiven bygger på socialkonstruktivistiska antaganden, dvs. att meningen med (innehåll av) det som sägs och görs i samråden samkonstrueras genom den interaktion som sker. I de följande två avsnitten beskriver vi våra resultat när det gäller den kommunikativa kapaciteten på samtals- och organisationsnivå. I den sammanfattande analysen samt i avsnittet "Slutsatser och förslag" diskuterar och vi hur den kommunikativa kapaciteten kan stärkas.

Kommunikativ kapacitet på samtalsnivå

En normativ utgångspunkt för forskningsprojektet är att oenighet utgör ett betydelsefullt inslag i naturresursförvaltning eftersom det synliggör alternativa perspektiv och därmed öppnar för möjligheter till lärande. En central kommunikativ kapacitet i konflikthanterande dialoger av den typ som ingår i denna studie är att de samtalande kan samtala också om det som de är oeniga om och reda ut vad som är de grundläggande skillnaderna i synsätt. Meningsskiljaktigheter och målkonflikter behöver uttryckas och undersökas av de samtalande utan att de för den skull upphör med att vara oeniga. De ska i stället undersöka och lär sig mera om vari oenigheten består och varför. De samtalande behöver hitta konstruktiva sätt att handla och agera kommunikativt rationellt i syfte att förstå varandra. Utifrån detta utgör konsensus, liksom undvikanden att ta upp aspekter som riskerar att synliggöra oenighet en risk eftersom det kan innebära att alternativa perspektiv inte kommer till uttryck och undersöks.

För att bättre förstå hur oenighet, eller antydning om oenighet, hanteras på samtalsnivå i samråden har vi analyserat kommunikationen utifrån ett interaktionistiskt perspektiv på kommunikation, där kommunikation ses som en intersubjektiv och interaktiv process. Utifrån detta perspektiv fungerar ett samtal för att de samtalande litar på att de kan förstå och göra sig förstådda. När en deltagare i ett samtal säger något gör hon det för att hon litar på att det hon säger kommer att bli uppfattat ungefär så som hon avser att det ska uppfattas och att andra deltagare kommer att bemöta det hon sagt på ungefär samma sätt som hon förväntat sig. Om syftet med interaktionen är till exempel att köpa en bussbiljett, litar hon på att säljaren uppfattar henne som en "biljettköpare" och förstår avsikten med det hon säger utifrån detta. Säljaren litar på motsvarande sätt att bli förstådd på ett för

sammanhanget relevant sätt. Denna intersubjektivitet är ett grundvillkor för att samtal ska fungera. Missförstånd och oenighet uppstår återkommande i vardagssamtal, men i samtal som rör okontroversiella frågor repareras de ofta snabbt utan att de samtalandes tillit till interaktionen minskar därför att de hittar konstruktivt sätt att reda ut missförståndet.

För en dialog som initieras för att hantera frågor om naturresurshantering, där de samtalande representerar olika intressen ställs emellertid grundvillkoret om tillit till interaktionen inför särskilda påfrestningar. Det är en påtaglig risk i sådant samtal om oenighet att deltagarna kommer att ifrågasätta sin tillit till interaktionen. När missförstånd om samtalsformen uppstår i en fråga där det finns motsättningar, där deltagarna har erfarenhet av att tidigare blivit illa bemötta eller blivit besvikna på samråd så ligger det nära till hands att misstänka att den oväntade reaktionen från den andra snarare är en strategi för att förändra maktförhållanden, än ett missförstånd som kan klargöras och hanteras konstruktivt.

I vårt material från skogssamråden och mötesserierna för toleransnivåplanerna har vi sökt efter situationer där de samtalande är oeniga och där det finns indikationer på att de samtalande är eller blir osäkra på interaktionens förutsättningar. Detta betyder med andra ord att de blivit osäkra på om de kan lita på att de uppfattar samtalet på samma sätt och därmed om de själva har kontroll över vad de medverkar till genom sitt deltagande i samtalet. Dessa situationer är som redan nämnts inte vanliga, men när de inträffar så är de betydelsefulla och normsättande för den kommunikativa kapaciteten. Det är välkänt från samtalsanalytisk forskning att då det i en interaktion utvecklas osäkerhet kring interaktionens förutsättningar så kommer deltagarna att försöka reparera och säkerställa gemensam förståelse för samtalets villkor. De kan reparera genom att klargöra att det skett ett missförstånd, genom att uttryckligen fråga vad den andre menar eller har för avsikt, genom att förändra sin egen formulering för att undvika missförståndet eller genom att byta ämne. I några av de episoder som vi har analyserat så uppstår osäkerhet om samtalets förutsättningar genom att en aktör initierar undersökande av oenighet eller legitimitet utan att alla deltagare är klara över att det är vad aktören avser att göra. När deltagarna i samtalet upptäcker att de missförstår eller är osäkra på samtalets villkor så försöker de identifiera källan till osäkerheten/missförståndet. Ofta agerar de då som om ursprunget till osäkerheten/missförståndet är den oenighet som de håller på att undersöka och reparerar antingen genom att skapa verbal enighet ("det är vi väl överens om") eller genom att byta eller omformulera samtalsämnet. Emellertid ser det i våra analyser inte ut som om det är oenigheten i sig som är källan till osäkerhet, utan snarare verkar det vara brister i de samtalsverktyg som används vid initierandet av undersökningen av oenigheten som är källan till osäkerhet om samtalsituationen. Av vårt material framgår att deltagarna vid andra tillfällen är fullt kapabla att tala om sådant som de är oeniga om på ett konstruktivt sätt och att det bara är i vissa fall som det uppstår osäkerhet om självaste samtalsformen. Problemet är att när deltagarna genom sina gemensamma erfarenheter av osäkerhet om samtalsformer kommer att associera problematisk kommunikation med oenighet, så skapas normer för samtal och samtalsämnen som normerar enighet och samsyn som det eftersträvsvärda och oenighet som det problematiska. Detta leder till att det successivt blir allt svårare att tala om och undersöka oenighet, och det förblir därför oklart för de inblandade om och varför man är oeniga. Därmed blir också hela samrådet mindre relevant för deltagarna, och mindre kapabelt att hantera de frågor som från början var orsaken till samrådet och motiverade deltagarna är delta.

Kommunikativ kapacitet på organisatorisk nivå

På organisationsnivå innebär kommunikativ kapacitet att möjliggöra för de deltagande att kritiskt reflektera över de beslut och den kunskap som vuxit fram under samråden och föreställa sig vilken relevans och legitimitet dessa "nyvunna" kunskaper kan ha i de organisationer som deltagarna representerar. Vi kallar detta för att "översätta" kunskap och förståelse mellan organisationer. På den här nivån innebär kommunikativ kapacitet också att klara av att kommunicera på ett konstruktivt mellan organisationer.

I projektet fick vi möjlighet att följa utvecklingen i några av de samrådsprocesser (mötesserier) som genomfördes inom ramen för arbetet med toleransnivåplanerna över en längre tid. I vår analys har vi använt oss av teorier om sociala praktiker för att förstå varför dessa mötesserier utvecklades som de gjorde och även för att förstå vad kunskap, beslut och slutsatser som samrådsdeltagarna kom överens om hade för relevans utanför de sammanhang där de diskuteras (dvs. i de organisationer som representerades i samråden).

Enligt teorier om sociala praktiker deltar människor i en rad mer och mindre sammanlänkande och överlappande praktiker och deras handlingar måste alltid förstås i relation till den sociala praktik i vilken de utförs. Deltagarna i en social praktik samkonstruerar sin praktik genom det de gör och säger (interaktionen). Genom dessa handlingar konstrueras uttalade och outtalade rutiner och regler som vägleder deltagarna i deras fortsatta handlande samtidigt som dessa handlingar bidrar till att upprätthålla de samkonstruerade normerna, rutinerna och reglerna. Deltagarna i en given praktik konstruerar också en gemensam förståelse för det som sägs och görs, dvs. för vad detta betyder och varför det behöver sägas och göras, liksom en förståelse för vilka de är, dvs. deras respektive roller. Denna förståelse är specifik för just den praktik i vilken den utvecklas. I alla sociala praktiker skapas ett underliggande syfte med tillhörande normer. Deltagarna behöver inte vara (och är vanligen inte) medvetna om detta underliggande syfte eller de tillhörande normerna, likafullt står deras förståelse för det som sägs och görs i relation till dessa.

Innebörden av (eller meningen med) handlingar och roller, liksom det lärande som sker i en social praktik är situerat. Det här betyder att kunskap och kompetenser som utvecklas i en social praktik inte enkelt kan överföras till andra praktiker eftersom det inte är givet att denna kunskap har någon relevans (om den ens uppmärksammas som just "kunskap") i andra praktiker. I bästa fall kan denna kunskap "översättas" (genom reflektion och metareflektion) så att den blir giltig i andra sammanhang än där den utvecklades. Även om sociala praktiker ses som samkonstruerade av deltagarna kan denna samkonstruktion inte ses som jämlik eller neutral. Sociala praktiker står under inflytande av och har inflytande över de institutionella strukturer i vilka de ingår. Hierarkier, maktrelationer som präglar dessa strukturer kan (men behöver inte) påverka praktikerna.

För att förstå relevansen av de kunskaper och beslut som växer fram i samråden har för mening utanför samråden har vi i vår analys betraktat mötesserierna för att utveckla toleransnivåplaner som tillfälliga praktiker som samkonstrueras (av representanter från länsstyrelsehandläggare och för samebyar). Dessa praktiker kan vara mer eller mindre knutna till och överlappa med representanternas "ordinarie" praktiker (sameby- respektive länsstyrelsepraktiker). Interaktionen mellan deltagarna (det som sägs och görs, och den respons detta genererar) utgör grundstenen i

formandet av dessa temporära praktiker, deras underliggande men uttalade syfte, liksom de roller som deltagarna har i praktikerna. Vidare har vi utgått från att den kunskap och förståelse som utvecklas och de beslut som fattas i dessa temporära praktiker inte självklart har någon relevans utanför dessa, dvs. vare sig hos ingående länsstyrelserna, i de representerade samebyarna, i andra berörda organisationer eller inom de institutionella strukturer i vilka mötesserierna ingår.

Analysen byggde på två frågor:

- 1) Vad karakteriserar samrådspraktikerna, dvs. vad kännetecknar praktikernas underliggande syften och de roller som deltagarna konstruerat i relation till dessa syften?
- 2) Om och i så fall vad betyder kunskap som utvecklas och beslut som fattas i samrådspraktikerna utanför de samråd där de skapats?

Nedan ger vi kortfattade exempel på tre analyserade samrådsprocesser (mötesserier inom arbetet med toleransnivåplanerna) som genomfördes inom samma län och leddes av samma Lst handläggare. Handläggaren introducerade det förestående gemensamma toleransnivåarbetet på samma sätt under det första mötet. Hon beskrev bakgrunden till och målsättningen med regeringsdirektivet, redogjorde för det tänka upplägget och förklarade vad samebyn kunde vinna på att delta. Beroende på det svar (den respons) som representanterna för respektive sameby gav på handläggarens introduktion, utvecklades processerna mycket olika.

Exemplen nedan avser **inte** att visa att något av dem är mer rätt än andra, att vissa samebyar är bättre rustade att delta i samråd än andra, eller att Lst handläggaren varit inkonsekvent i sin mötesledning. De avser att visa att samrådspraktiker, utifrån vårt teoretiska ramverk, kan utvecklas mycket olika beroende på de erfarenheter och förväntningar som de samrådande har när samråden startar och de underliggande och uttalade syften och normer som utvecklas genom kommunikationen.

Exempel 1

Samebyrepresentanterna i detta exempel visade sig väl förberedda och pålästa när handläggaren vid det första mötet introducerade bakgrunden till och målsättning med toleransnivåarbetet. De höll med om att initiativet var viktigt och sufflerade och kompletterade handläggarens utläggning på ett sätt som visade att de accepterade och övertog handläggarens förståelse för vad som skulle göras, vem som skulle göra vad och varför. Det första mötet påminde starkt om hur vi kan tänka oss att det går till när en sammansvetsad arbetsgrupp tar sig an ett nytt uppdrag, där handläggaren var den givna projektledaren men alla medarbetare (samebyrepresentanterna) hade överblick, ansvar och viktiga kompetenser att bidra med. Genom samebyns respons på handläggarens introduktion skapades snabbt en förhållandevis stabil praktik med ett underliggande uttalat syfte som påminde om handläggarens föreslagna idé. Arbetet skulle ge, inte bara handläggaren utan alla berörda vid Lst en bättre förståelse för samebyns specifika förutsättningar gällande renskötseln, dess markanvändning och de förebyggande åtgärder mot rovdjur som rutinmässigt vidtogs. Toleransnivåarbetet skulle förbättra kommunikationen med Lst och inte minst, underlätta skyddsjaktsärranden. Efterhand som mötena genomfördes blev samebyrepresentanterna allt mer hemmastadda i sin uttalade roll som projektmedarbetare. De fullföljde de "hemuppgifter" de fick och kom med förslag på förbättringar och kompletteringar av arbetet som skulle underlätta för att

det underliggande och uttalade syftet uppfylldes. Likafullt färdigställdes inte den skriftliga planen (de sista avsnitt som byn skulle bidra med) under de två år vi följde arbetet.

Vi har inte fått något svar på varför planen inte fullföljdes men en anledning kan, utifrån vårt teoretiska perspektiv, vara att färdigställandet inte ansågs relevant utifrån det perspektiv på planen och arbetet som representanternas ordinarie samebypraktik erbjöd. Det situerade engagemang för toleransnivåplanen, den sammansvetsade arbetsgrupp och de insikter som samebyrepresentanterna utvecklade tillsammans med handläggaren under arbetets gång var inte tillräckligt meningsfullt utanför denna temporära praktik för att motivera den arbetsinsats som krävdes för att fullfölja planen. Kommunikationen i samrådspaktiken hade inte erbjudit några verktyg för att göra kunskap, insikter, förståelse och engagemang relevanta och tillgängliga också utanför praktiken. I samebypraktiken (den ordinarie praktiken) fanns inte heller någon beredskap (i form av normer, regler stukturer) eller verktyg för att översätta de insikter och den syn på betydelsen av toleransnivåplanen som utvecklats i samrådet för att kunna undersöka och se om den kunde vara meningsfull.

Exempel 2

I denna samrådspraktik karakteriserades samebyrepresentanternas respons på handläggarens introduktion och förslag på arbetssätt av öppen misstänksamhet. Samebyn hade i många år haft stora förluster av ren på grund av Rovdjur (en specifik art) men kände sig inte betrodna och tagna på allvar av Lst och naturvårdsverket. De hänvisade till flera ("oseriösa") satsningar från myndigheternas sida att försöka minska deras problem och undrade varför de skulle tro att de skulle få någon hjälp denna gång, varför de skulle investera sin tid i dessa möten. Detta tvivel uttalades på olika sätt och återkommande i under de första mötena. Ansvar för att toleransnivåarbetet, i motsats till tidigare satsningar skulle bli framgångsrikt lades inte på handläggaren, men handläggaren "svarade" på samebyns misstro med att allt mer anta rollen som ansvarig. Det uttalade samkonstruerade syftet med praktiken blev att se till så att samebyn skulle slippa bli besvikna på myndigheterna/samhället ännu en gång. Samebyrepresentanternas roll blev att vara hjälpberättigade. I samråden fanns ett formellt uttalat syfte att fullfölja den skriftliga toleransnivåplanen, men enligt det uttalade och underliggande syftet för praktiken, vilket var det som styrde deltagarnas förståelse och handlingar, var planen inte något viktigt verktyg. I den mån planen fullföljdes tog handläggaren stort ansvar också för samebyns "hemuppgifter". För att uppfylla det uttalade syftet med praktiken (att samebyrepresentanterna inte på nytt skulle bli besvikna) blev det i stället viktigt att åstadkomma en rejäl reduktion av de Rovdjur som ställde till problem. Då flera samebyar i området hade liknande Rovdjursproblem (också dessa byar deltog i toleransnivåarbetet men ingick inte i vår empiri), beslutade länsstyrelsen om skydds jakt på ett stort antal Rovdjur i området. I motiveringen ingick att de förebyggande åtgärder som byarna vidtagit inte motverkat predation. Efter en överklagan från en miljöorganisation som argumenterade att beslutet inte visade att andra förebyggande åtgärder prövats tillräckligt, beslutade naturvårdsverket att upphäva länsstyrelsens beslut om skydds jakt.

I sin ordinarie praktik är handläggaren van att bedöma skydds jaksärenden, men i den temporära samrådspraktiken skapades en annan roll och andra förväntningar på handläggaren (ansvaret att hjälpa samebyn) som färgade hennes syn på skydds jaks beslutet. Denna roll erbjöd ett annat perspektiv på omvärlden än det som den ordinarie Lst-praktiken vanligtvis karakteriseras av. Uppfattningen om vad som utgjorde en rimlig och relevant skydds jaks ansökan såg annorlunda ut

och överensstämde inte med uppfattningarna hos de instanser som överprövade beslutet. Kommunikationen i denna samrådspraktik styrdes av det uttalade syftet och de normer som utvecklats och gjorde det inte möjligt för de inblandade att kritiskt undersöka den logik som utvecklades utifrån andra relevanta perspektiv. Kommunikationen möjliggjorde alltså inte någon översättning och reflektion över hur beslut och kunskap som utvecklades kunde tänkas överensstämma med den förståelse och det perspektiv på skyddsjaktsärenden som råder i andra organisationer som ingår i eller kan påverka beslut om rovdjursförvaltning (naturvårdsverket och miljöorganisationen). I dessa organisationer fanns inte någon beredskap att ta emot och översätta innebörden av detta skyddsjaktsbeslut. De utgick från sina respektive etablerade rutiner och normer i sitt beslut.

Exempel 3

I en tredje samrådspraktik "svarade" samebyrepresentanterna på handläggarens inledande beskrivning av toleransnivåarbetet också med invändningar, men dessa var av ett annat slag än i exemplet ovan. Under en lång period innan det första mötet hade denna sameby varit utsatt för flera arbetskrävande angrepp från invandrade vargar med tillhörande förluster på ren. I stället för att arbeta efter den struktur som handläggaren föreslog i sin introduktion ville samebyrepresentanterna fokusera på att få bukt med dessa vargproblem en gång för alla. Handläggaren såg dock inte att detta rymdes inom mandatet för toleransnivåplanen eftersom vargen inte förvaltas enligt samma principer som övriga stora rovdjur i norra Sverige (vargföryngringar ska inte förekomma i renskötselområden enligt politiska beslut). Handläggaren visade respekt för byns vargproblem, men vidhöll att det bästa, också för att på sikt hantera vargproblemen, var att följa den föreslagna strukturen för mötesserien. Den färdiga toleransnivåplanen skulle ge byn möjlighet att hantera vargproblemen som "en politisk fråga". Byns svar på handläggarens förslag var inte "ja", men det var inte heller något tydligt "nej". Samebyns representanter fortsatte att delta i de efterföljande mötena men utan att visa något engagemang för mötesuppläggen eller för de uppgifter och frågor som de arbetade med. Det underliggande syftet med samrådspraktiken blev att, utan att någon någonsin förde det på tal, konkurrera om vems agenda och intressen som var mest angelägna och lämpliga. I relation till detta uttalade syfte utvecklades lika uttalade normer och roller. I kraft av att representera en myndighet och som initiativtagare till mötesserien fortsatte handledaren att leda arbetet trots det svala mottagande hon fick från samebyrepresentanterna. Samebyrepresentanternas roll blev att medverka, men under tyst (och enligt vår analys sannolikt också omedvetet) trots, genom att visa ointresse för sina "hemuppgifter", avvika från mötesagendan med frågor och anekdoter som de verkade finna mer angelägna och bidrog på detta sätt till att upprätthålla praktikens underliggande syfte, att konkurrera om agendan. Till det fjärde mötet hade samebyn bjudit in fler representanter från sin sameby samt representanter för andra samebyar och även från SSR. Under detta möte satt de lokala samebyrepresentanterna förhållandevis tysta. I stället tog några av de inbjudna deltagarna många initiativ som påverkade mötet och dess agenda genom att ifrågasätta handläggarens avsikter och legitimitet och därmed också hennes kompetens och förmåga att ansvara för toleransnivåarbetet. I och med det fjärde mötet upphörde det uttalade syftet med samrådspraktiken, att konkurrera om vems agenda och intressen som var mest angelägna och lämpliga, att gälla. När det underliggande syfte för en praktik upphör att vara normerande för deltagarna, så upphör också själva praktiken. Mötesserien återupptogs inte under den tid projektet följde den.

I den här tillfälliga praktiken tog deltagarna med sig sina respektive idéer om vad toleransnivåarbetet skulle handla om och varför, som de utvecklat i sina ordinarie praktiker. För samebyrepresentanterna var det viktigt att genast ta itu med de mest angelägna frågorna kring rovdjur just då, dvs. varg. För handläggaren var det viktigt att fullfölja planen enligt regeringens direktiv. De normer för kommunikation som utvecklades i samrådsprocessen gjorde det inte möjligt för deltagarna att uttrycka och därmed få syn på att deras idéer utgick från logiken i deras ordinariepraktiker (i sameby- respektive länsstyrelsepraktiken). Därmed blev det inte möjligt för deltagarna att undersöka idéerna för att förstå vari oenigheten mellan dem låg, dvs. att översätta dem för att se om och i så fall hur de kunde överensstämna med en tillfällig, gemensam samrådspraktik.

Sammanfattande analys

På ett ytligt och generellt plan ter sig kommunikationen i samråden som tämligen avspända och oproblematiske. Frågor uppfattas som frågor som diskuteras eller besvaras, missförstånd uppfattas som missförstånd som reds ut, och påståenden som påståenden som bemöts så som de vanligen görs i vardagliga samtal. De samråd vi studerat har initierats i syfte att på ett lokalt plan hantera problem som grundar sig på motsättningar rörande förvaltningen av fjällvärldens resurser (skogsbruk kontra renskötsel; rovdjursförvaltning kontra renskötsel). En förutsättning för att komma vidare i oenighet är att de samrådande tillsammans undersöker vari oenigheten består. Syftet med detta är inte att komma överens eller hitta en lösning som passar alla utan att komma till klarhet och lära sig mera om själva oenighetens grunder och baserat på detta hitta vägar framåt. För att detta ska ske behöver de samtalande i samråden tala om det som de är oeniga om. Resultaten av vår studie visar emellertid att dessa motsättningar sällan kommer upp till ytan och diskuteras i samråden på ett konstruktivt sätt. De samrådande själva förklarar att detta beror på att mandatet för samråden (utrymmet att handla och fatta beslut) är så snävt att det inte upplevs som meningsfullt att lyfta orsakerna till meningsskiljaktigheter då de ändå inte kan påverka dessa grunder. Vår analys av samtalen i samråden visar att kommunikationen präglas av en föreställning om att oenighet inte är förenligt med ett gott samtalsklimat och goda relationer. Eftersom det är viktigt att upprätthålla goda relationer undviker de samtalande att lyfta frågor som de vet att det råder oenighet om, samtidigt leder detta till att motivationen att delta i samråd ibland är låg. Vår analys visar också att oenighet i vissa fall leder till osäkerhet om samtalsformen, de samtalande uppvisar osäkerhet om huruvida de blir förstådda så som de vill förstås, eller om deras legitimitet och kompetens missförstås eller ifrågasätts. Metakommunikation, och andra kommunikativa verktyg som skulle kunna skapa förutsättningar för mer konstruktiv och lärande kommunikation både när det gäller att skapa en transparent struktur och agenda för enskilda möten, för att undersöka mandatet och för att undersöka oenighet, används inte på något systematiskt och medvetet sätt i samråden.

Det finns en stark föreställning om att den kunskap, den förståelse och de beslut som fattas i samråd ska "spridas" av sig självt och förstås och vara giltiga både i de organisationer som representeras i samråden och inom andra organisationer och instanser som på ett eller annat sätt berörs av de frågor som samråden har att hantera. Vi har i vår analys visat att så inte är fallet. I de tillfälliga samrådspraktiker som vi studerat skapas oftast samförstånd om samrådets formella och uttalade syften, mål och tillvägagångssätt. Deltagarna i dessa samråd har i intervjuer sagt att de tycker att "dialogen fungerar bra". I samråden skapas emellertid också ett underliggande, outtalat syfte influerat av de samrådandes förväntningar, tidigare relationer och erfarenheter, liksom av de politiska och institutionella sammanhang i vilket samråden sker. Detta syfte behöver inte överlappa

med det uttalade, formella syftet. De samrådande formar sin förståelse för vilka de är (deras respektive roller) liksom sin förståelse för vad det som sägs och görs och varför i relation till detta underliggande syfte. Samrådspraktikernas perspektiv på de frågor de hanterar kan därför utvecklas på ett sätt som inte behöver ha så mycket gemensamt med det perspektiv på frågorna som deras ordinariepraktiker, eller andra organisationer som berörs av frågorna har. Ingen utav toleransnivåplanerna i de samrådsexempel som ges i denna rapport färdigställdes. Inte heller i de två första exempel där idén om toleransnivåarbetet ansågs meningsfull utifrån dessa samrådspraktikers egen logik. Den kunskap som utvecklades och beslut som fattades i samråden kunde nämligen inte enkelt överföras och vara legitima utanför samrådets sociala praktik. För att fungera som tänkt behöver förståelse som ska vara giltig mellan praktiker översättas. Den kommunikativa kapaciteten möjliggjorde inte sådan översättning, vare sig mellan samråden och de organisationer som fanns representerade där, eller mellan samråden och andra organisationer som ingår i förvaltningssystemets beslutshierarki.

Slutsatser och förslag

Syftet med forskningsprojektet som redovisas i denna rapport har varit att utveckla förståelse som stöttar de samverkansinitiativ som tagits för att bidra till en hållbar förvaltning av fjällvärldens resurser genom att fokusera både på den kommunikativa kapaciteten i sådana samråd och de institutionella och organisatoriska strukturer i vilka samråden ingår. I det här avsnittet, diskuterar vi våra slutsatser och *identifierar möjligheter att förbättra den kommunikativa kapaciteten och motverka icke dialogiska normer regler och strukturer.*

Tidigare studier har visat att samråd inom naturresurshantering inte fungerar som förväntat. Underlaget för dessa studier bygger i huvudsak på 1) intervjuer med samrådande aktörer 2) observationsanteckningar från samrådsmöten och 3) utvärderande enkäter för att fastställa om samråden bidrar till delaktighet i naturresurshanteringen. Trots att den huvudsakliga aktiviteten i samråden utgörs av kommunikation (dialog) har kommunikationen inte undersökts. Underlaget för denna studie har utgjorts av inspelad kommunikation i samråd som tolkats, bearbetats och analyserats vilket oss veterligen inte tidigare gjorts på detta systematiska sätt inom forskning rörande naturresursförvaltning.

De samråd vi studerat ställer höga förväntningar på vad som ska åstadkommas. Skogsbolagens samråd med samebyarna finns å ena sidan inskriven i kriterierna för FSC men uttrycks också som en förhoppning om att mark- och renägare genom samråden tillsammans ska "finna nya lösningar" på frågor som handlar om att de har olika intressen på samma marker. I regerings proposition 2012/13:191 om toleransnivåplanerna uttrycks antaganden om att dialogen mellan Lst och samebyarna kommer att "öka legitimiteten för beslut som tas", "leda till mindre förluster för rennäringen" och "förbättrad samexistens mellan rennäring och de stora rovdjuren". I båda fallen antas deltagarna i samråden komma till rätta med problem och frågor som uppstått genom lagar och andra politiskt beslutade regleringar och som i vissa fall är olösta och outredda på ett strukturellt plan och högre upp i beslutshierarkierna.

Initiativen till samråden som ingår i forskningsprojektet präglas av två antaganden. Det ena handlar om att dialogen ska leda till att representanter för olika intressen i samråden kommer överens på ett lokalt plan genom att de bereds utrymme och resurser (personal och pengar) för att prata med varandra. Det andra antagandet handlar om kunskapsöverföring. Det finns en stark föreställning om att den kunskap, den förståelse och de beslut som fattas i samråd ska spridas av sig själv och vara giltiga och legitima också utanför samråden, både i de organisationer som representeras i samråden och inom andra organisationer och instanser som på ett eller annat sätt berörs av de frågor som samråden har att hantera.

Våra slutsatser av studien är:

1) Den kommunikativa kapaciteten i samråd (förmågan att skapa normer för kommunikationen som på ett konstruktivt sätt kan hantera oenighet) generellt är låg. De paradoxala problem som ligger bakom initiativen till samråden, tas sällan upp. Oenigheten synliggörs inte och kan därför inte undersökas, hanteras eller ligga till grund för gemensamt lärande.

2) Kunskap som utvecklas och beslut som fattas i samråden är sällan giltig inom de organisationer som representeras i samråden eller i andra organisationer som berörs av frågorna som avhandlas. Normerna för kommunikation som skapas möjliggör inte metarefleksion, dvs. att de samrådande kritiskt undersöker relevansen och meningsfullheten i den förståelse för problem och lösningar som vuxit fram i relation till de organisationer som representeras. Den kommunikativa kapaciteten i de representerade organisationerna, liksom i andra organisationer som berörs av frågorna (skogsstyrelse, naturvårdsverk, SSR mm) är på motsvarande sätt otillräcklig för att möjliggöra reflektion över om och i så fall hur förståelse som växer fram i samråden kan anpassas och översättas för att bli giltig och meningsfull inom dessa. Trots att samråd blivit en etablerad del i förvaltningen av fjällens resurser, är de institutionella strukturer in om vilka samråden utspelar sig inte anpassade för att stödja dem och ta emot det som de levererar.

För att öka den kommunikativa kapaciteten i samråds- och dialogprocesser som rör komplexa frågor knutna till förvaltningen av fjällresurser är det viktigt att:

1) beakta den uppenbara risken för att det skapas en samtalsdynamik där oenighet undviks och därmed inte uppmärksammas. Designen av samråden behöver underlätta för de samrådande att aktivt arbeta tillsammans för att göra det lätt att tala om sådant som de är oeniga om. På så sätt blir det enklare för dem att förstå varför och om de kan utveckla enighet och gemensamt acceptabla åtgärder. Deltagarna behöver också försäkra sig om att de är uppmärksamma på när och hur osäkerhet om samtalsformerna uppstår och att de har kommunikativa verktyg för att identifiera källan till osäkerheten och rätta till det, så att inte reparationen sker genom att viktiga men svåra samtalsämnen stängs av.

2) beakta att översättning av den förståelse som växer fram och de beslut som fattas i samråden till andra nivåer i beslutshierarkin inte sker av sig självt. Kapacitet och metoder för sådan översättning behöver utvecklas. Likaväl som man behöver utveckla en konstruktiv horisontell dialog-/kommunikationsprocess behöver man bygga in en konstruktiv vertikal dialog-/kommunikationsprocess mellan det lokala samrådet och de institutionellt högre nivåerna i beslutssystemet. Kommunikationerna och relationerna mellan lokala/horisontella processer och vertikala processer måste uppmärksammas och utvärderas under hela den pågående samrådsprocessen.

Vi bedömer att resultat och slutsatser från forskningsprojektet är giltiga inte bara när det gäller samråd om förvaltning av fjällens resurser utan också när det gäller samråd om naturresursförvaltning mera generellt. I ett kommande projekt med rubriken *Bortom idealistisk glorifiering och kategoriska förkastanden – samkonstruktion av mening i dialogpraktiker inom naturresurshantering* som beviljats finansiering av Formas, kommer vi att inkludera samråd som initierats i andra sammanhang för att fortsätta undersöka den kommunikativa kapaciteten i samråd inom naturresursförvaltning.

Publikationer och andra kommunikationsinsatser

Vetenskapliga publikationer

Som redan nämnts fick vi initialt ägna mycket tid åt att bygga upp våra nätverk med relevanta aktörer i fjällvärlden och framförallt åt att bygga upp förtroende för oss för att få delta och spela in samråd där ibland känsliga frågor diskuteras mellan aktörer med oklara relationer. Detta resulterade å andra sidan i ett mycket rikt och värdefullt empiriskt material som vi tolkat och analyserat i omgångar och utifrån olika frågeställningar. Våra vetenskapliga artiklar är ännu inte publicerade men flera kommer att skickas in till tidskrifter under den närmaste tiden. I listan nedan är dessa artiklar samlade med information om när de kommer att skickas in och till vilken tidskrift.

Hallgren, L. and Bergeå, H. *Co-constructed doubts of intersubjectivity in politically sensitive dialogues on natural resource management in Sweden*. Artikeln har skickats till språkgranskning och kommer att skickas till tidskriften *Discourse Studies* i slutet av januari.

Westberg, L. and Sandström, E. *“Meaningful” and “meaningless” knowledge co-production in dialogue forums dealing with contested natural resources of Northern Sweden*. Artikeln har skickats till språkgranskning och kommer att skickas till *Journal of Environmental Policy and Governance* i slutet av januari.

Westberg, L. and Hallgren, L. *Communicative capacity for dynamic and legitimate governance of the Swedish mountains – a synthesis article*. Manuskriptet kommer att skickas till språkgranskning i februari och därefter skickas till *Journal of Environmental Communication*.

Hallgren, L. and Bergeå, H. *The practice of disagreeing in wildlife management dialogues*. Manuskriptet kommer att färdigställas och skickas till lämplig tidskrift under våren.

Hallgren, L. and Westberg, L. *The role of “hunting stories” in the practice of deliberative democracy – an ethnomethodological approach*. Manuskriptet kommer att färdigställas och skickas till lämplig tidskrift under våren.

Sandström, E. Hallgren, L. and Westberg. *New carnivore politics in the Swedish Sapmi area: Bureaucratization or/and deliberation?* Manuskriptet kommer att färdigställas och skickas till lämplig tidskrift under våren.

Sandström, E. Hallgren, L. and Westberg. *Assessing the potential transformative effects participatory governance have for changing prevailing institutional frameworks – the case of wolverine management in the Swedish Sapmi area*. Manuskriptet kommer att färdigställas och skickas till lämplig tidskrift under våren.

Populärvetenskapliga publikationer

Dialogens praktik - rapport från forskningsprojektet kommunikativ kapacitet i fjällförvaltningen. Rapporten kommer att färdigställas under våren och ges ut i rapportserien SLU – Stad och Land.

Presentationer på forskningskonferenser

Westberg, L. and Sandström, E. *“Meaningful” and “meaningless” knowledge co-production in dialogue forums dealing with contested natural resources of Northern Sweden*. Paper presented at the conference on Nordic Environmental Social Sciences (NESS), June 2015, Trondheim, Norway.

Hallgren, L. and Bergeå, H. *Meta-communication, reciprocation and co-constructed (dis)trust in attempts of deliberatively bridging divides in natural resource management*. Paper presented at the Conference on Communication and the Environment (COCE), June 2015, Boulder, Colorado, US.

Populärvetenskapliga presentationer

Längre eller kortare presentationer i samband med Storslagen Fjällmiljö konferenser

Kunskapskonferens i Abisko, 2013

Kunskapskonferens i Östersund, 2014

Storslagen fjällmiljö – på vems villkor? Vilhelmina, 2015

Kunskapskonferens i Idre Fjäll, 2016

Övriga presentationer

Presentation på Naturvårdsverkets forskningskonferens 2014

Presentation på konferens anordnad av Storslagen Fjällmiljö i Sorsele, 2015

Avsnitt i Podcastserien Storslagen Fjällmiljö, oktober 2016